

Jsme rozhovorem! (Seit ein Gespräch wir sind!)

Autor: Anna Hogenová

Abstract

Since a Dialogue We Have Been! – Phenomenological analysis of speech shows a misinterpretation of Greek term *alétheia* as something uncovered instead of original meaning of not to be hidden. It is the speech itself, which is responsible for hiding and keeping things not coming into open. But original Platonic latency has been replaced by an oblivion in our philosophical tradition so we all have lost a relation to this original latency.

Keywords: speech, intentionality, noesis and noema**Klíčová slova:** řeč, intencionalita, noeze a noema

Tato známá Hölderlinova slova jsou pro běžného čtenáře podivná a temná. Heidegger byl jedním z mála, kteří dosah této myšlenky pochopili a dál rozvíjeli. „Řeč není pouhé ozvučení poetických prožívání, třeba jako obaly pro potřeby jiných osob.“ (Heidegger 1980: 67) Většinou se poezie takto vyučuje na základních a středních školách. Dění, které zakládá řeč, je děním, kterému říkáme dějinnost.

„Básnické je základní přispárování dějinného pobytu (Dasein) a to nyní znamená: Řeč dělá původní podstatu dějinného bytí člověka.“ (Heidegger 1980: 67) Bez řeči by nebyly dějiny, to zní pro historika jako vtip. Jistě! Jak by člověk mohl zahlédnout změnu, když ji nemůže fixovat pomocí slov, proč jsou tak důležitá slovesa? V některých jazycích jsou důležitější, v některých méně! Vypovídá to o jejich reflexi času, o vnímání změn obecně? To jsou otázky, které se na původní tvrzení zcela přirozeně zařadí. Jak vnímají změny zvířata?

Co je to vlastně dějinné bytí člověka? Známe dobře z dějin filosofie a politiky, jak se vždy znovu a znovu lidé domnívají, že jejich časovost je naprosto poprvé a naposled, a proto mohou všechny výtěžky minulých dob zahodit, prohlásit je za balast. To se vlastně děje po každé revoluci. Vždy se najdou takoví revolucionáři, kteří mají odvahu dějinnost zrušit. V podstatě jde o „počátkování“ ve smyslu „der Anfang anfängt!“, ovšem tento případ je falešný. Jen si vzpomeňme na „odvahu“ revolucionářů ve Velké francouzské revoluci z let 1789 až 1794. Dějinnost člověka zaměstnávala spoustu filosofů, Hegela a Marxe nevyjímaje, ale mohli bychom jich jmenovat stovky. I dnes se mnoho sociologů a politologů soustřeďuje na tuto otázku.

Ale pro nás je důležité jen toto: skrz rozhovor se stáváme lidmi, stáváme se dějinnými bytostmi. Proto „má“ řeč člověka a nikoli naopak. „Nemůžeme podstatu bytí nejprve určit, a teprve potom a za ní, k ní přiřadit řeč jako napojení, nýbrž původní podstatou bytí je řeč sama.“ (Heidegger 1980: 68) Jen řečí transcendujeme, bez řeči není „Boha“, není „Dobro“, není „krásno“. Básnění a řeč nejsou dvě věci vedle sebe, obě jsou „přispárovány“ k bytí samému. Je nevyhnutelné „vidět“ skrz věci a vztahy, je nutné myslet filosoficky. „Neboť,

říkáme-li, jsme jen rozhovorem, pak zní hladká odpověď na otázku: kdo jsme my?“ (Heidegger 1980: 68) Nejsme k sobě „přilepeni“ jen příčinně, jak si to většinou věda myslí, jsme k sobě připoutáni spárou, v níž není žádný obsah, je tam nic, je to „die Fuge“ (spára), jsme tedy k sobě přispárování přes bytí samo, přes nicotu v původním, plném smyslu. Toto spojení je záhadné, hluboké a těžko definovatelné.

Před tímto spojením stojíme v úžasu a připomínáme si nutnost pobývat v důstojné a úctyhodné distanci. Proto nemůžeme být pány nad veškerostí, proto nestačí „der Wille zur Macht!“ Proto nemohou být média jen médii, tj. prostředkem, ale musejí být něčím, co představuje hlubší poslání, hlubší podstatu, hlubší úkol a odpovědnost. Ale to je rozměr, o němž se ještě stále nejen nemluví, ale ani se o tom nepřemýšlí.

„Rozumíme slovu básníka teprve a jen tak dlouho, pokud my sami vstoupíme do rozhodnutí a v něm prodléváme.“ (Heidegger 1980: 69) Co tím Heidegger míní? Odpověď není složitá. Požaduje vstup do Dasein (pobytu) básníka, do jeho ukazovacího pozadí, které propůjčuje smysl všemu kolem nás. Jinak řečeno, rozumět druhému znamená vždy jediné, vstoupit do jeho pobytu (Dasein), do jeho vlastního světla, které osvětluje „smyslem a významem“ vše, co vidíme kolem sebe.

Slovníkové porozumění je chabé, nedostatečné a zakládá se na základním nepochopení existence člověka, tj. na absenci filosofického diskursu. A to je to, co potkáváme téměř pravidelně právě u novinářů a televizních pracovníků. Překládají si anglické slovo slovníkově, a vůbec nechápou, že musejí vstoupit do noetické výbavy daného slova. Vždyť každá noeze nese v sobě své předem ustanovené, své adekvátní noema. Tento nedostatek se pak projevuje v tom, že novinář není schopen pochopit jinakost (alteritas) u ostatních lidí, pocházejících z jiných kontinentů, atd. Je to pozoruhodný nedostatek, založený na absenci vhledu do podstatného.

Opakujeme, angličtina a asertivita spolu s orální historií nestačí pro dobrého novináře! Je zapotřebí vhledu do hloubky fenoménů, nestačí jen popisné schopnosti, placaté myšlení zaměřené na spoustu informací. Je třeba „roz-umět“, nikoli jen vědět. Slovníkové porozumění podstatě věci nestačí, je třeba vstoupit do pozadí, z něhož význam slova vystupuje do platnosti, a to je něco úplně jiného. Pak je třeba pochopit dané slovo jako odpověď a velmi pracně se probíjet do pozadí, z něhož slovo vzhází. A je nutné vědět, že toto pozadí nemá margo, je celkem bez okrajů, a to se dá zpřítomnit jen bytostnými otázkami, v jejichž napětí se dá sdílet a zpřítomnit pozadí, o které zde jde. Nestačí jen umět číst a pamatovat si informace. V tom je ta potíž.

„Jsme v rozhovoru i tenkrát, když nás bozi již nevyzývají, jejich pokyny však zůstávají, opustili nás a přenechali nás nám samým.“ (Heidegger 1980: 70) Jen básník pociťuje smutek, a tím je každý, kdo o tomto smutku ví. Je nás moc, kdo smutek známe. Mnozí se léčí u psychiatrů nebo utíkají do umělých chemických světů. Mnozí hledají spásu v církvi. Heidegger s Hölderlinem jsou přesvědčeni, že tento smutek, pocházející ze základního ladění (die Grundstimmung), patří bytostně k našemu pobytu (Dasein). Nemá smysl před ním utíkat do horečné činnosti či pracně a metodicky si namlouvat, že je to jinak. Je třeba se mu otevřít, nechat smutek dojít k nám, vydržet jeho nápor a naopak přetavit jej v čistou radost. Není lehké jen tak žít. Vůbec ne. Jsme rozhovorem právě s tímto smutkem v základním ladění, a proto jsme také mlčením. Jen, kdo umí mlčet, může bytostně mluvit.

V mlčení je mnoho říkání, říkání je beze slov. Proto němý umí mlčet, říkání má v sobě stejně jako ten, kdo může mluvit a slyšet. Otevřenost pro říkání (beze slov) je tu dříve než možnost mluvit ve slovech. Proto mlčení je modus řeči.

Možnost naslouchat není založena ve spolupobývání s druhými, právě naopak, spolupobývání s druhými je založeno v předchůdné možnosti naslouchat a slyšet. Je to jinak, než jsme zvyklí si tyto souvislosti vykládat.

Jsoucná jsou pro nás předem otevřena v bytí, proto bytí je předpoklad pro jevení jsoucné, pro fenomenalizaci jsoucné. Jsoucné jsou ale i slova a řeč. Proto může Heidegger zdůraznit: „Původní společenství nevzniká teprve skrz protistranné vztahy – tak vzniká jen společnost, ale společenství je založeno v předchůdném spojení každého jednotlivého s tím, co každého jednotlivého přesahuje, určuje a spojuje.“ (Heidegger 1980: 72) A to je právě bytí, na které jsme zapomněli v zavalenosti jsoucné v jejich užívání a využívání. Ovšem platí: „Teprve, když se vrátíme od jsoucné k sobě samým, přicházíme k sobě navzájem a jsme jeden pro druhého, od sebe samých a teprve tehdy jsme v pravém slova smyslu sami sebou.“ (Heidegger 1980: 73)

Tento návrat je rozhovor a tento rozhovor není jen sdělování obsahů jiným a přijímání téhož od nich, ale je něčím daleko základnějším, je základním děním našich životů. Právě o tomto základním dění je básnictví a umění, patří sem i filosofie. Ovšem řeč je i „furií“, oidipovskou „furií“, může skrývat to nejzákladnější, překrývat to žvaněním. Může být násilná a znásilňující, a to je právě téma pro média povýtce! Můžeme tedy jen opakovat, není pravda, že člověk má řeč, ale naopak, řeč má člověka. Proto je péče o řeč, péčí o člověka vcelku, a to je něco, co nám semiologie moc nepotvrdí. Řeč nás přesahuje, je tajemstvím, které nemáme „v ruce“. Nejde o formální podobu řeči, jde o filosofickou podstatu řeči. Heidegger k tomu dodává: „Skok od živého zvířete k říkajícímu člověku je právě tak veliký nebo ještě větší, než skok od neživého kamene k tomu, co je živé.“ (Heidegger 1980: 75)

Proto pokládáme za důležité pojednat o řeči z hlediska fenomenologického, protože právě toto hledisko umožní přivrat k fenoménu řeči, jenž je naprosto originální a počátkující, bez formálních předpokladů myšlení *more geometrico*, které celou věc „vrhají“ do úplně jiného světla, které se zdá být jediným a dostatečným. Na řeč je nutno se podívat jinak než z předpokladu, že řeč slouží jen k dorozumívání, ona má širší působnost, která není na první pohled zřetelná. Jen z těchto pramenů je možno pochopit úctu k řeči, kterou jsme našli např. u Karla Čapka a jiných.

To, co je nutné zaslechnout, je: „Hlas ve smyslu řeči beze zvuku, pokyny...“ (Heidegger 1982: 169) – a na to potřebujeme jiné ucho. Toto ucho má ten, kdo zaslechne mýtus. Mýtus se nenalézá po cestě vedené metodickými pokyny vědce. Mýtus si nás sám vyvolává a otevřenost pro toto vyvolávání jsme dnes ztratili, za to máme metodiku vědecké práce. Ale je důležité pečovat o duši a tedy o řeč ve smyslu vědeckém i mýtickém. Proto je básnění druh myšlení a nic jiného. „Podstata slova nevzniká přece v ozvučení, ve žvanění, v hluku a ve funkcích sdělování v technickém provozu.“ (Heidegger 1982: 172) Řeč vládne i v tichosti, mnohdy tam vládne rozhodněji než v hlučných projevech těch, kteří se potřebují za každou cenu prosadit.

„Boží Řeků nejsou osobnosti a osoby, které vládou nad bytím, ale jsou tím, co se ve jsoucnu ukazuje jako bytí samo.“ (Heidegger 1982: 164) Tato podivná slova jsou důležitá pro řeč. I slova naší řeči jsou jsoucna zvuková, tvarová na papíře, mají význam atp. Ale tato slova díky bohům starých Řeků v sobě přináší samo bytí, proto rozumíme pokynům beze slov. Proto je básník v řeči, i když mlčí. To, v čem vystupuje bytí skrz jsoucna, se nazývá dějiny. Ale dějiny nejsou technicky provedené popisy jednotlivých dějů a jejich podmíněností. Jsou to dějiny pokynů, dějiny slov a řeči, která vyzývá. Zde není myslitel vládcem, zde myslitel naslouchá, a to je to, na co nová doba zcela zapoměla.

„Jen proto, že Řekové zakusili v podstatném a jedinečném smyslu bytí v neskrýti ságy, ve svém myšlení a básnění, jen proto mají jejich stavby a obrazová díla ušlechtilost památek a vzdělanosti, kterou ukazují. Tato díla jsou jen médiem slova, a tzn. podstatného říkajícího slova, v oboru ságy, v mýtu.“ (Heidegger 1982: 173) „Přeslyšeli“ jsme mýtus, neslyšíme znít slova v básni. Chceme jen obrazy, nikoli ušlechtilé, ale pragmatické a užitečné. Utopili jsme se ve vlastní užitečnosti. Avšak „Denken ist Danken“, tvrdí na mnohých místech Heidegger. Kdo nás bude učit děkování? Vždyť všichni se snažíme jen o to, aby bylo děkováno nám, vždyť jsme přece těmi nejlepšími. „Přeslyšeli“ jsme význam slova eudaimonia. „Skrz římsko-křesťanský překlad ve smyslu beatitudo bylo ovšem slovo EUDAIMONIA přebudováno k pouhé vlastnosti lidské duše ve smyslu blaženosti, ale EUDAIMONIA míní to, co je v přiměřené míře HEN (jedním) – projevením a přítomností DAIMONION.“ (Heidegger 1982: 173)

„Daimonion“ je všude, vždyť boží přebývají všude, proto jsou chrámy jejich místem, posvátným místem, které nesmí být znesvěceno. Ale boží jsou i doma, v lesích, v moři a v květinách, prostě všude. Proto eudaimonia není něco, co je v našich prsou v podobě nějakého ducha. „Daimonion“ je něco jiného. Heidegger to vidí takto: „Sokratovsko-platónská řeč o DAIMONION jakožto vnitřním hlasu jen tvrdí, že naladění a určování nepřichází z vnějšku, tzn., nepřichází z nějakých jsoucenc, nýbrž přichází samo z neviditelného a nepochopitelného bytí, jež je blíže lidské podstatě než jakákoli praktičnost jsoucenc.“ (Heidegger 1982: 174) A jsme opět u problému řeči, řeč toto umí zachytit, je „domem bytí“, a „člověk bydlí básnický“. Proto nemůže být řeč pochopena jen jako „vercajk“, jako prostředek komunikace, jako „lopata“ pro prosazování lidských, praktických účelů. Je něčím víc, pouze není jednoduché toto říci tak, aby každý na první poslech vše domyslel a uznal. Proto je nám zapotřebí otázek opravdových, nikoli jen hraných a předstíraných, ale bytostných. V prodlévání napětí těchto otázek se pak objeví to, co je tak těžké vyslovit.

Ale to jsme opět skončili u péče o duši. Kde se nejvíce lže? Nejvíce se lže tam, kde je tzv. „entziehende Verbergen“ (odejmuté, zbavené skrývání). O co zde jde? Tam, kde není patrné skrývání či překrývání, tam se lež nepozná. Jen tam, kde víme, že se něco skrývá, tam víme o lži, ale opačně nás to vůbec nenapadne. Proto je tak výhodné mluvit polopravdy, zde se lež vlastně nepozná téměř vůbec. Tam, kde pochopíme, že se před námi něco skrývá, tam vždy o lži víme. Proto je *Léthe pedion*, ono známé místo z Platónovy *Ústavy* prostorem, kde nic neroste, kde se vše odebírá do skrytosti bez možnosti vystávání. Jde vlastně o čistý protiklad původního významu řecké FYSIS, tzn. vystávání neskrýti ze skrytosti. „Odtahující se skrývání“ (entziehende Verbergen) je vládou něčeho obludného a strašlivého. Je to děs z bezmezna, které odejme všemu tvar, odejme i možnost vědět o skrývání. Tuto nicotu známe z hororových snů, v nichž se nám tato plná prázdnota, vše stravující ukazuje jako skutečná možnost či ideální skutečnost, řečeno s Hegelem.

Voda z řeky Amelés (Bezstarostné) se v podstatě nedá nabrat do žádné nádoby, je vždy „utíkájící“ a největší chybou duše, vracějící se do dalšího života, je to, že pije přes míru. Pak si nemůže vzpomenout na to strašné, co zažila na *Léthé pedion*. Takový člověk pak žije jen mezi jsoucný a nedostane se k bytí. Nevzpomene si, neprohlédne skrz množství jsoucen až k tomu, co všechna jsoucná umožňuje, tj. k pozadí bytí, na němž se jsoucná ukazují – fenomenalizují. Takový člověk nemá schopnost vzhledu do toho, co je stálé, neměnné a posvátné. Tak to vidí Platón ve své *Ústavě* (1980: 414–420). Kdo jsou to filosofové? Jsou to lidé, kteří zachraňují věci před pádem do bezmezna, do apeironu, do toho strašného, co každá duše pozná, putuje-li po *Léthé pedion*. Vše uplývá, mění se a mnozí lidé z toho usuzují nemožnost stálé podstaty, to jim umožňuje druhými manipulovat, a toto se právě nejčastěji realizuje mediálně. Proto se vlastně rozepisujeme o zachranitelské funkci filosofa, který má najít to pevné a neměnicí se a mluvit o něm. To se děje péčí o duši. Otázkami a prodléváním v bytostnosti opravdového tázání, kdy se nezjevné dá sdílet.

Chůze duší po *Léthé pedion* je zakoušením toho nejstrašnějšího, čemu Řekové říkají DEINOS. Jde o místo, kde se skrývá i skrývání, kde vše mizí bez naděje na návrat. Právě tato zkušenost je pro život nejvíce potřebná, proto nesmí duše pít příliš z řeky Amelés, zapomene totiž na *deinos*. Ale pokud duše nezná míru, není ušlechtilá, pak pije příliš. Zapomene, a tak se nemůže zachránit. Člověk, který má takovou duši, žije jen mezi jsoucný, nemá vzhled pro bytí, nemá vzhled do podstaty. Pak jen popisuje jsoucná a žije jen pro ně. Ale žít pro jsoucná znamená neustále žít ve špatné nekonečnosti, protože jsoucná jsou vždy mizející a zanikající. Život jen pro jsoucná je v podstatě *deinos*, jen o tom nevíme. Proto je materialismus jen mlčení o *podstatném*. Zachránce (SÓZOMENOS) je právě filosofem, jen ten zachraňuje člověka z *deinos*. Jak? Má odvalu hledat to, co je nemizející, stálé, věčné, podstatné a pravdivé. Co je to? To je bytí samo. Pro filosofa i pro básníka je naprosto nesnesitelné žít jen a jen z neustálého mizení, z absolutního mizení.

Je to příliš strašlivé. Heidegger by asi ještě dodal: „To sebeukazující a to, jak se ukazuje toto sebeukazující, je nutno podržet a učinit pravdivým, v neskrytosti, totiž zachránit je před odcházením a skrýváním zastírání?“ (Heidegger 1982: 178) O to šlo i Platónovi. Nemůžeme mít jistotu jen z věcí v prostoru a v čase, jsou zanikající, neustále a bez možnosti je zastavit a podržet. To je možné jen myšlením a básnictvím. Proto člověk bydlí básnický. Jen v této souvislosti je možno pochopit, proč je pravda vždy „vyrváním neskrytosti ze skrytosti“. Pravda se nedává otevřeným očím jednoduše a zadarmo, jak si to myslí většina. Pravda musí být vyrvána tomuto *deinos*, tomuto strašlivému a děsivému mizení. Proto filosof není jen logik, který „uklízí“ všeobecné pojmy do přihrádek popisovaného světa jakožto neměnné předmětnosti.

Pravda se musí vytrhnout ze skrytosti, a to je úkol pro ty, kteří dovedou být sami, i když nejvíce potřebují sdílet *deinos* s těmi ostatními. Proto je nám *zapotřebí* odvahy, vydržet smrt, která je nejdůležitější branou k pochopení *deinos*. Odcházejí nám ti, které milujeme víc než sami sebe. Ale pokud žijeme v jejich Dasein, v jejich rozvrhu světa a jsme mu věrni, pak nám nikdy neodešli ve smyslu *deinos*, jen jsou někde jinde, jsou „unterwegs“. Jsou někde pod cestou či kolem ní, ale nikoli na ní. A my můžeme v základním ladění být s nimi, ladíme se na ně, stejně jako se ladíme na bytí samo. V jaké vědě naleznete takovou naději?

„Smutek neopustí nikdy naše srdce, rozteskňované posledními úsměvy věcí pomíjejících.“ (Březina 1968: 26) Tento smutek je onen osten pro zachraňování

prostřednictvím filosofie. Není to vůle k ovládnutí druhých. Jde jen o otřes, který filosof a básník zná, denně se s ním pere. Jde o patočkovský otřes, jenž založil společenství těch otřesených. Jen „v samotách bijí bratrská srdce“. (Březina 1968: 25) Nejsme opuštěni, i když se to tak na první pohled zdá, jsme jen sami. Jsme neustálým rozhovorem, buď skrze slova, nebo beze slov. Rozhovor má jen jediný úkol, činit to, co je nepřehledné přehledným. Rozhovor „spěchá“ k jednoduchosti, „usebírá“. A proto je logem. Pomíjení věcí, lidí a platností je právě ono DEINOS, ono strašlivé a úděsné, které je v životě každého z nás, ať o tom víme či nikoliv. Pokud o tom nevíme, pak jsme se napili přes míru z Amelés, a tím se nám skrylo samo skrývání. Pak nevíme o *deinos*, nevíme o bytí, víme jen vše o jsoucnech a jsme zataveni mezi jsoucný.

Na první pohled je to lepší pozice v životě, ale takový člověk nikdy neprožije klid, je stále hnán ostny a žihadly své vůle k moci. Moc tohoto druhu se dávno přebarvila na přirozenost, na pokrok, na boj o přežití mezi živými organismy, na vývoj k záhným zítřkům, na růst ekonomického růstu, na posilování demokracie, atp. Jako bychom nebyli schopni se poučit, nikoli z minulosti ve smyslu *Vergangenheit*, ale z *Gewesenheit*. Tato myšlenka patří Heideggerovi. To první německé slovo popisuje sled událostí, které za sebou řadí historik, jenž je vybaven svými metodologickými předpoklady. To druhé „*Gewesenheit*“ je tím, co se vždy znovu a znovu narodí poprvé a naposled.

Potíž je v tom, že říkáme „znovu a znovu“ a současně „poprvé“. Ale je tomu tak! Vždy se zamilujeme poprvé, jaro je vždy poprvé a současně naposled. Je tomu tak i se životem člověka, co je lidí na světě! Ale každý prožívá svůj život poprvé a naposled. Jak mnoho nepochopitelností se skrývá v našem časovém rozvrhu, ukazuje se, že čas nebude linií okamžiků, jak nás to učí přírodní vědy, ale bude tomu jinak! Pochopit počátky, jež „počátkují“, je něco jiného, než popisovat začátky v kauzálních liniích. „Počátkování“ v řeči není nic jiného než myšlení a básnění, jen je třeba si tuto myšlenku k sobě na chvíli pustit.

I pravda je záležitostí něčeho, co se podobá rozhovoru. Neskrytost (pravda) je založena vždy ve skrytosti. Alétheia je založena v Léthé. Proto musí být pravda vždy vyrvána (vytržena) ze skrytosti. A protože se „vytrhuje“ náhle, mluvíme o vhladu, o vblíknutí do pravdivé podstaty. Patří-li něco k podstatnému, pak se ukazuje jen v blesku. Proto „vše řídí blesk!“ jak známe z Herakleita a z Heideggerova srubu ve Schwarzwald. Podstatné je vždy nejohroženější a skrývání se soustřeďuje především na podstatné. Ke skrývání patří spousta protencí, noetických platností, které v sobě nosíme, aniž bychom o tom výslovně věděli. Proto je třeba provést transcendentální epoché, i když bez nároku na stoprocentní ukončenost této podivné „operace“.

Nehledě na to, že ve fenomenologii je takový požadavek prostě k ničemu, nejsme v myšlení *more geometrico*.

Ten nejpodstatnější rozhovor, který vedou naše každodenní životy ve své největší hloubce, je právě rozhovor mezi alétheia a Léthé. Léthé je symbolizována *Léthe pedion* z desáté knihy Platónovy jako příšerné démonické místo, kde vše se ztrácí, dokonce i skrývání se skrývá. A z tohoto uplývání a mizení, které je pevnou součástí našich životů nás zachraňuje právě pravda. Musíme ji vytrhnout skrývání, musíme ji vyrvat skrývání. A to je úděl myslitelů a básníků. Tomuto účelu slouží řeč. Zachraňuje nás. Můžeme sami vědět o tomto trpkém a přesmutném údělu, můžeme se mu postavit a vydržet otřes, který vždy přichází pod

nesčíslnými maskami. Být zavaleni radostí, je nám třeba! Protimocí skrývání je láska k pravdě, přesně tak, jak si to představoval platonik Augustin.

Nestačí přece pravdu znát, je ji třeba milovat. Nestačí být obratným logikem, nestačí být jen právníkem a ekonomem, natož novinářem. K tomu je zapotřebí něčeho důležitějšího, než nedělat chyby v gramatice a ve stylistice. Je třeba vědět o *deinos* v našem životě, a to dříve, než nás dohoní palčivostí své syrovosti prostřednictvím osobní hrůzy, kterou nejčastěji poznáváme skrz smrt bližního či smrt sebe samého. Takové diagnózy, sdělované pacientům, jsou vlastně rozsudky smrti, realizované machiavellistickým způsobem. Hrůzu musíme „vylít“ na toho druhého ve velkém množství, hlavně se nesmí vzpamatovat. To ať prožívá již někde jinde. My, lékaři, přece máme málo času. Ovšem zprávy v televizi se tomu podobají také. Se zářivým úsměvem končí hlasatelka úděsnou zprávu o velkém počtu mrtvých, patrně ani neví, co čte. Bohužel, polidštit a vyhloubit osoby v těchto lidských činnostech se nepodaří tím, že jim všem předepíšeme etický kurs, který si vymyslel někdo, kdo chce dosáhnout na grantové peníze.

Člověk vyhloubený, musí prožít na vlastní kůži, dialog mezi alétheia a Léthé. Je nevyhnutelné, aby se po celý život pracovalo na jeho ušlechtilosti. Jde o celkový charakter vzdělávání, tj. probouzení k tomu, co jest bytí, jež není zakusitelné, ale dá se myslet, dá se potkat v básních.

Zachránit (SÓZEIN) znamená vyrvat skrývání to, co se ukazuje samo ze sebe, tj. neskrytost. A neskrytost je pravda. Setkání s pravdou je tedy vždy bytostné, nepotřebuje evidenci navíc! A proto je mlčení druh rozhovoru. Někdy jen mlčení je dostatečnou odpovědí. Proč? Protože každý si musí neskrytost prožít o samotě, v původním usebrání. Pravda se nedá předávat jako štafetový kolík, je možné ji jen sdílet u sebe samého v neskrytosti její fenomenalizace. A proto je smysluplný imperativ „Zu den Sachen selbst!“ i dnes.

Místo, na němž prodlévají myslitelé, se jmenuje DAIMONIOS TOPOS, je to místo posedlé bohem a toto místo se jmenuje ALÉTHEIA (neskrytost – pravda). Proto Parmenidés nazývá bohyni tímto jménem (alétheia). Ovšem Parmenidés není ten, kdo ji vyvolává, je to naopak, ona vyvolává jeho. A v tom je ta potíž pro současné myslitele. Většinou si ti současní myslí, že je tomu naopak.

Nechat vyvstávat neskrytost a „provalit“ ji do sdílení v přítomnosti, to je přece základ snah starých Řeků. Najdeme to u jejich herců, najdeme to v olympijských hrách. Heidegger si všímá oslav Patroklovy smrti, kterou Achilleus provedl zvláštním způsobem. Achilleus uspořádá závody, v nichž se do sdílené přítomnosti „provalí“ čistota Patroklovy osobnosti, jeho vnitřní etický oheň. Ale ten mohou obyčejní vojáci procítit jen, když vzniká, a to je možné jen v napětí bytostného tázání, jímž vlastně jsou závody koňských spřežení. Kde jinde mohou obyčejní vojáci přijít k bytostnosti prožívání této čistoty? Pokud jim řekneme slovy, že Patroklés je nádherný člověk, budou slyšet jen zvuk slov a budou rozumět prvoplánově významu, tj. neporozumí bytostnosti toho, co chce Achilleus sdělit. Chceme-li předat emoci s rozumem dohromady v bytostnosti svého obsahu, nemáme jinou možnost než nechat tuto emoci s rozumem v duši člověka vzniknout, narodit se. Proto je to podstatné vždy vzhledem, a proto jsou umělecká díla lepší než dějiny, pokud jde o sdělení toho, co se opravdu událo.

Jde vlastně o zvláštní druh rozhovoru, v němž se teprve narodí, „počátkuje“ počátek toho, co chceme sdělit. Zde nestačí pozice subjekt–objektová, která přesně popisuje objekt a kontroluje subjekt tak, že se nepozorovaně z tohoto subjektu stane objekt a ocitáme se v kruhu, ze kterého není snadné vyklouznout. Proč se pocítuje naše existence jako něco jalového, zdánlivého, neopravdového? Protože v prožívání vlastní existence nám chybí počátky, ale ty se dají pochopit jen „počátkováním“. Každá jiná pozice je již zpředmětněním, tedy ontická a ontologická lež, a tu pak pocítujeme jako neautenticitu našeho pobývání ve světě. A tak se stáváme dobrovolnými zajatci pokleslé zábavy našich médií, protože média musejí vydělávat, a tak se musejí zalíbit většině.

Jaká je úloha filosofa v této situaci? Na tu odpovídá implicitním způsobem Heidegger v tomto citátu: „Platónův mýtus na konci *Politei* říká: že člověk, který jde skrz jsoucna v celku, směrem k smrti, pochází z obludného místa odtahujícího se skrývání. Proto musí, pokud se vrátí na náš svět, dělat něco proti odtahujícímu se skrývání, jež si přináší jako věno z tohoto obludného místa, aby se vůbec jsoucna stala svobodnými. A to se děje proto, že skrývání se vyzvedne, a neskryté se nechá vstoupit do zjevu. Jsoucno se ukazuje v neskrytosti proto, že je obklopeno skrytostí, kterou navrátilivší člověk získal v našem světě, jako důsledek pití z řeky Léthé.“ (Heidegger 1980: 192)

Víme o skrytosti, která se neukazuje jako skrytost a z ní na nás přichází děs, to je podstata výše zmíněného DEINOS. Tak se nám ukazuje i smrt. Proto epimeleia je vlastně přípravou na smrt, kterou provádíme celý život otázkami a odpovídáním na ně.

Léthé je skrývání skrývání, jde o dvojitě skrývání. Poprvé jde o obsah věci, podruhé jde o skrývání této věci samé. To znamená, nikoho nenapadne se zde po věci tázat. Cesta k tázání byla zakryta, skryta tak důkladně, že člověka otázka nenapadne. Jde vlastně o dokonalé ontické lhaní. Pokud se lidé netážou, pak jim stačí „ubavíme-li je k smrti“, jak se dnes s oblibou říká. Proto kvete průmysl bezduché zábavy. Ta původní skrytost, o níž věděli staří Řekové, a o níž píše Platón v desáté knize své *Ústavy*, byla dnes nahrazena zapomením. Jinak řečeno, ten původní vztah ke skrytosti jsme ztratili a nevíme o tom. Tímto obratem začíná vládnout metafyzika. Heidegger dokonce explikuje tento fenomén následovně: „LÉTHÉ není zakoušena v uvlastnění a čistě, nýbrž je myšlena ze vztahu člověka, ve smyslu pozdějšího zapomenutí.“ (Heidegger 1980: 192) Proto téměř ve všech učebnicích se píše o odkrytosti místo o neskrytosti a neskrytost byla pojata jen jako zapomenutou? Jde o neporozumění hlubší podstatě platónského myšlení.

SEZNAM LITERATURY

BŘEZINA, O. *Eseje z pozůstalosti*. Brno: Blok, 1968.

HEIDEGGER, M. *Hölderlins Hymnen „Germanien“ und „Der Rhein“*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1980.

HEIDEGGER, M. *Parmenides*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1982.

PLATÓN. *Ústava*. Bratislava: Pravda, 1980.

(*Prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc.*, filosofka, zabývá se především fenomenologickou problematikou. Působí na KOVF UK PedF a je vedoucí Katedry filosofie na UK HTF.)